

WYBÓR

GÓRALSKICH ŻARTÓW, ZAGADEK I PRZYMÓW

Sporządził - Jan Gutt - Mostowy

Wrocław - luty - 1998 r.

ŻARTY - PRZYMOWY - ZAGADKI GÓRALSKIE
(Według Jaśka Gutta Mostowego)

1. Kapelus

W karcmie przy piwie siedzi dwók Zokopianów, starsy i młody.

- Ujku - osotoł sie młody - na moim kapelusie siedzicie!
- A co ? Idzies juz ?

2. Kumotrzy

Pojechali kumotrzy do obdolnego kościoła okrzcić dwie dziywczynki, co sie z przespanio narodziły. W downyk casak takim dzieciom som plebon dawol imiona, toz to jak sie kumotrzy wróciyli kozdry nopijrwyj sie ik o to pytol. Ale im tote imiona het z głów wyleciały, bo były nojinakse. Naresćie kumoter radzi, ze to było jakosi tak jakieby opolony kóniec gonta. Kumoska wartko przykwołyła i dopiyo na drugi dziyń matka sie na plebaniji dowiedziála, ze dziywczynki majom imiona Apolonia i Kunekunda.

3. Cosi

Na plebanijom przysła dziywka z dzieckem do krztu.

- A ociec dziecka to fto ? - pyto sie plebon
- Cy jo wiyw ?
- To nie wiyw, ty niecnoto, z kim jeś sie przespała ?
- Ze dyć wlazło cosi oknem do kómory ka śpiem, legło małowiela przy mnie i posło. Ciywno było, nic jek nie widziála.

4. Na kogo podany

Naresćie ucichło w izbie i teściowo przysła do sopy ka Józek siedziol mało co zywyy.

- Mozes juz isć do izby, mos syna!
- O! Kwała Bogu ! A na kogo, na kogo podany ?
- Coz Ci bede godała i tak go nie znos.

5. Siodło

- Pokwołony ! Przyselek ku wom, krzesny, cybyście mi nie pozycyli siodła, bo mom być za pytaca.

- Siodła? Pocekoj, chłopce, pomysłem.

Po kwili :

- To jakoz bedzie krzesnyojce? Pozycycie mi tego siodła?
- Myśłem nad tym. Myśłem, fto by ci to siodło móg pozycycć.

6. Zwada

- Coście sie wcora wiecór z tym taksiorzem telo doganiali?
- Ze dyć, skurcybyk, fciol, cobyk mu zapłacił co mnie przywióz ze Zokopanego a jo przecie syćkie dudki przepiyl !

7. Przy potocku

- Maryś, przyjdź bez potócek i póc ku mnie.
- No... cobyś mi zaś dokucół tak jak wcora.
- Nie bede ci dziś dokucół - Maryś.
- No to po co póde?

8. Ka pódóm ?

Chałupina była marno, dzieci kupa, ale nojstaro Kasia urosła na pikne dziywce. Trza było pomyśleć o jyj wydaniu. Zawse byloby lzyj.

- Nie jedyn to by sie nawet przyzyniyl - godali ludzie - ale ka dziady pódóm ?

9. O północy

Józek sie wrócił do chałupy późno i telo domyncony, ze odrazu lóg na pościjl i drzymnon. Jego ślubno sjyna mu kiyrcpe, zgasiyla lampe i legła kolo niego. Józek pocul jako sie do niego przycisła.

- Co fces, babo ? Cemu spać nie dajes ?
- Józuś - zasuściła cicho - chłopa sie mi fce...
- Cys ty, babo, zdziwiała? A skond jo ci teraz o północy chłopa wezne ?!

10. Profanacyjo

Śla wyciecka na Hole Gąsienicowom, wiód ik górol - przewodnik. Naroz syčka stanyni bo na śródku ślaku fiosi se zdrowo ulzył. Zacyno sie deliberowanie fto to śmiół tak zbesceścić świyntość i powoge Tatr. Panie godały, ze to musiol być chłop. panowie zaś zwalowali na jakomsi babe. Nareście odwołali sie do osondu przewodnika. Tyn sie uwoźnie tyj profanacyji przypatrzyl i ozesondziyl tak:

- Po piyrse, to był chłop.
- Po drugie temu chłop, ze na pyńdź przed tym co tu lezy jest mokry ślad.
- A po trzecie, to jo se tu wcora ulzył, kie jek sie wracół z Holi.

11. Spowlydź

Franek sie przyznół na spowiedzi, ze narusyl sósće przykozanie. Spowiednik sie go pyto kielo razy?

- Przeboccie, jegomość, ale jo sie tu przysel wysluchać a nie kwolić.

12. Dziód

Rokami całemi chodziyl po prośbie Wladek z Bialki. Roz posta wieść, ze go przejechało auto.

- Wladek - zdziwiyl sie jedyn - kie go uwidziół - to ty zyjes ? A godali, ze cie na Bukowinie auto zabiyło !
- E, to nie mnie, ba jakiegosi dziada - wyjaśniyl Wladek.

13. Hipotyka

- Kaście co uzalawioł
- Ozpatrzowolek hipotyke mojjj ciotki .
- I jakom-ze mo?
- Skoda godać, nie było na co patrzeć, bar-z zapaskudżono.

14. Po co sie pchol?

Sel chłop od Poronina ku Homru.

- Kaście ta uchodźył ? - zatrzymała go baba.
- Bylek w kościele.
- Ze dyć dziś nie niedziela.
- No tak, ale odprawiali i ksiondz godoł jako Zydowiny Pana Jezusa w piywnicy zapani.
- Co wy powiyće ?! To Mu mało było co gó łónskiego roku dopuckali, ze sie i tego roku do nik pchol ?!

15. W dródze na jarmak

Zoška : - Józus !

Józek : -Ze co ?

Zoška : - Ze dyć idziemy bez las.

Józek : - To co z tego ?

Zoška : - Bo sie bojem, cobyś mi jakijy krzywdy nie zrobił.

Józek : - Głupioś ? Nie widzisz, ze wiadem ciele na powrozie ?

Zoška : - To co z tego? Zawse mozes ciele uwionzać u krzoka.

16. Nie bez potrzeby

Stary zbójnik umiyroł, przysel plebon coby go wysłuchać. Grzyńnik sie rzetelnie wyspowiadoł, ale ksiyndzu jakby cosi chybiało.

- Nic nie godos, ześ ludzi zabijoł - przybocyl staremu.
- To prowda - zbójnik na to - ale nigda bez potrzeby!.

17. W muzeum

Wyciecka Podholon zwiydzala muzeum w Krakowie. Wleźli do sali, ka były rzeźby różnyk sławnyk ludzi.

- To jest Dante - pokozoł przewodnik na popiersie.

Józek, ftory nikomu nie wierzył na słowo, przybliżył sie do rzeźby i popukoł w niom zginyntym palcem i godo do tego przewodnika :

- Panie, to nie dynte ino lone!

18. Wyjście

- Tato - pyto sie syn ojca - a ftoryndy z obiysonego cleka wychodzi dusa, kie mo krztoń powrozem ściśniyntom ?
- Ze dyć, kie ni moze bez krztoń, to musi wyjść kajsi dołem. Ale choć to wyjście nie haraśne, to przecie wyjść jakosi musi.

19. Kohut i kucharka

Na odpust przyjechało wiojnył ksiynzy jako plebon myśłol i trza było jesce jednemu kohutowi ućionć łeb. Kucharka góni ofiare po oborze, ale ka-ta co-ta? Narećcie kohut jakby na despekt skocyl na płot i głośno zapiol.

- Pocekoj, ptosku - kucharka na to- bedzies ty piol kie cie łapiem , ino ksiynzom w rzyci !

20. Smutno krowa

- Gospodarzu - zwraca się pani do gazdy - czemu ta wasza krowa ma takie smutne oczy ?
- Cemu ? A kieby tak, nie przymyirzajnyce, wos co dziyrń dojyli a ino roz do roku do kawalera wiedli, to byście tyz wesołyk ocont ni miała.

21. Nie od małego

- Dziadku - pyto sie wnyneck - tote wase nogi to wos bolom od małego ?
- Niy, wnucusiu, ino od kolon.

22. Jedna czy dwie ?

Urzyndnik z magistratu sprowdzo, cy rzetelnie som jest podane wynajmowane pokoje.

- Napisałicie tu - godo - ze odnajmujecie jednóm izbe a jo tu widze zajnyte dwa pokoje.
- Bo to jest jedna izba - wyjośnio gazda - telo ze przedzielono.
- Tak czy tak, to są dwa pokoje i za dwa trzeba będzie oplacić.
- To jest jedna izba, telo ze przedzielono. Zaroz wom to, panie, objośniem.
Mocie przecie rzyć.
- No, mam i co z tego?
- Jednom, cy dwie ?
- Jednom.
- Ale przedzielonom ! Tak jest i tu, izba jest jedna , telo ze przedzielono.

23. Na delegacyji

Wybrali ik na zjazd chodowców owiec do Krakowa. Dali biylety, delegacyje a w Krakowie cekol na nik hotel. Rano mieli jesce troche casu do zjazdu, toz to posli do kościola co stol blisko. Przy końcu nobożnyństwa ksiondz godo do ludzi:

- Przekażcie sobie znak pokoju.

Franek do Józka - dwajścia siedym.

Józek do Franka - jo tyz dwajścia siedym.

24. Oscyndno baba

- Stary ! Ftorego masła fces na moskol, tego zółtego, cy świyzego ?
- Syćko mi jedno.
- Bo wiys, to stare moze ci bedzie i śmierdzialo, ale za to mniej moskola zjys.

25. Jako-z mu ?

Lato. Chłop siedzi przy przystanku w grubym kozuchu i grzeje się do słonka. Przysiadł się do niego drugi :

- Nie gorąco wam w tym kozuchu ?
- E, niy.
- No to wam zimno ?
- Tyz niy.
- No, to jako wam ?
- Franek z Zo Potoka.

26. Mom

Włoz chłop do sklepu i nie zawar za sobom dźwirzy.-

- Co to !? - wrzeszy sklepowo - dźwirzy w chałupie ni mocie !?
- Mom, mom - chłop na to - i takim zgagę jakoście wy, tyz mom.

27. W nocy

Ozynył się stary chłop z młodom babom. Kie przysło do tego nojwoźnijsego, ón jyj radzi, ze musi mu pomóc. Pokozoł co i jak, ale nie długo tyj pomocy było.

- Co ? Śpis, ze nic nie robis ?
- Nie śpiem, ino mi rynka zdryntwiała.
- Rynka jyj zdryntwiała ! A cy jo się ozynył z kalikom, cy z babom ?!

28. Ftory śwynty ?

Nie wiedło się Pawłowi od samego rania. To trza było lye zesyć, to inne koło zalozyć, bo się wybiyroł do lasa po zyrcki. Do tego baba mu piekło robiyła, ze do pelednia się nie rusy, jak to baba. W lesie, kie już zyrcki były na wozie pukła ozwora. To już było na Pawła za duzo. Siod na pniocku, wzion głowe w ryncie i zjyncoł od serca:

- Kruca fuks!! Ftorego to skurecybka śwyntego dziśniok za mi się tak nie wiedzie?

Z SABALOWYK MONDROŚCI

Mondry i głupi to nigda się nie nadadzom, bo głupi będzie mondremu fört ciučkoł, ze je głupi, a mondry się głupim nie zojmie coby go naucyl, bo się śnim babrać nie będzie fciol.

× × ×

Ino ty chłopie babom wiyz, to ci wse choćjako wyjdzie. Jedna ci bzdur nagodo a drugo pote rozumu naucy. Ale jako żyć coby babie nie wierzyć ?

Uwaga:Osobno (w załączeniu) jest Wybór 70-ciu Góralskich Zagadek oraz 35-ciu góralskich przymów (przysłów).

GÓRALSKIE ZOGODKI

1. W lesie było, liście miało, przysło na wieś - zabucało? (BASY)
2. Drzewo trzescy, baron wrzescy a kón ciongnie? (BASY)
3. Lazi po ulicy, na tysionce chustki licy? (GYNS)
4. Ka idzies, krzywo nie prosto? Co tobie do tego kosom golono? Fto tak gwarzy?
(Łonka z rzykom).
5. Zakiela sie ociec narodzi, syn po dachu juz chodzi? (DYM).
6. Ni mo nóg, ni mo ronk a wylazi na dak? (DYM)
7. Wisi a nie trzymie sie? (DYM).
8. Pelno barylka wina a dziurki w niyj nima? (JOJKO)
9. Pon w cyrwonyj kamiynicy, casem godo, casem milcy? (JYNZYK)
10. Bez cego cłek nie jest? (BEZ IMIYNIO)
11. Lezie, lezie po zelezie, dusy ni mo, duse wiezie? (KOLYJ)
12. Lezie, lezie po zelezie, nońdzie dziurke do niyj wlezie? (KLUC)
13. Cego nojwyincyl na jarmaku? (GODANIO)
14. Stoi przy dródze na jednyj nodze, kozdy mu sie kłanio? (KRZYZ)
15. Malućkie, okrynglućkie, cały świat obleci? (OKO)
16. Stoi jawor na pośrodku, na tym jaworze 12 kónorów, na kozdym kónorze
po štiry gniozda a w kozdym gnioździe 7 joj? (ROK, MIESIONCE, TYŻNIE,
I DNI)
17. Fto ludzi robi dziadkami i babkami? (WNUKOWIE I WNUCKI)
18. Wesole drzewo wesolo śpiywo, kón na baranie ogónem kiwo? (GYNSLE)
19. Co wchodzi nopyrse do zawartego kościola? (KLUC)
20. Rośnie bez korzynia, kwitnie bez kwiatu, słuzy całemu światu? (SÓL)
21. Co sie na dachu nigdy nie zedre? (DZIURA)
22. Czyj sie ludzie nojwyincyl zdobiom? (IGŁOM)
23. Idzie, idzie a nóg ni mo, bije, bije a ronk ni mo? (ZYGAR)
24. Jakik skoli nojwyincyl w potoku? (MOKRYK)
25. Cego Pon Bóg nie stworzył? (GRZYCHU)
26. Kogo Pon Jezus ni miol? (BRATA)
27. Serce niciane, głowa ognisto a ciało wołowe abo krowie
(ŚWYCA ŁOJOWO)
28. Fto dbo, to ni mo a fto nie dbo to mo? (PAJYNCYNA)
29. Ftory śwynty jest nojtuściyjsy? (OLYJ ŚWYNTY)
30. W lesie to było, liście to miało a teraz nosi duse i ciało? (KOLYSKA)
31. Co sie robi samo? (SPARA)
32. Jedno godo- świtoy Boze, drugie radzi - miyrkoj Boze, a trzecie na to: telo mi
w dziń co i w nocy, bo vse musiem wystrzyzac ocy. (POŚCIYL,
DŹWIYRZE, OKNO)
33. Ftoze zwiyrze widzi jednako do przodku i do zadku? (ŚLEPE)

34. Ftory śwynty ni mo piynty ? (*ŚWYNTY KRZYŻ*)
35. W lesie rycy a pyska ni mo ? (*PIYŁA*)
36. Dwók braci patrzy bez małom górecke a nigdy sie nie uwidzom ? (*OCY*)
37. Śtyry rogi a bez nogi, za to wielgi brzuk ? (*ZOGLÓWEK- poduszka*)
38. Śtyrek wojoków bije do jednego dna a przebić go ni mogom ? (*4 DÓJKI I SKOPIEC*)
39. Śtyry chłopcyska sikajom do jednego copcyska ? (*4 DÓJKI I SKOPIEC*)
40. Jak mo wode, pije wino a jak ni mo wody pije wode ? (*MLYNORZ*)
41. W studni dudni a na wyrchu wre ? (*KIYRNICKA -maselnica*)
42. Choć w soli wre a nigdy nie słone ? (*WARZONE JAJO*)
43. Po bióły skórze gynsiami orze, corne proso sieje a nigdy go nie zbieres ? (*PISMO*)
44. Trzy kónie o jednym ogónie ? (*WIDŁY O TRZÓK ZYMBAK*)
45. Na oborze stoi panek, co mo wyncył jak sto ranek ? (*PNIOK*)
46. Co hudobny zawse klepie ? (*BIYDE*)
47. Śtyry tyki, dwa patyki, siódmy omiatac. (*KROWA*)
48. Jedyn śwynty mo 2 głowy, 2 duse, 2 serca, 4 ocy, 4 nogi i 4 ryncy ? (*ŚWYNTY STAN MAŁZYNSKI*)
49. Do jakik becek nie dolejes wina ? (*DO PEŁNYK*)
50. Cy pourodzoz z cłekom co śniego dusa wysła ? (*TAK, Z MATKOM CO URODZIYŁA DZIECKO*)
51. Po co wrona leci do lasa ? (*PO TO SAMO CO DO WSI - JEŚĆ*)
52. Kielo gontów trza na dobry dak ? (*NIC NIE TRZA KIE JE DOBRY, ZNACY CALY*)
53. Co chłop nopiyrwyj powiy kie wjedzie do lasa ? (*POWIY: Prrrrr, COBY KÓNIE STANYNY*)
54. Co sie stanie z wronom, kie skóńcy siedem roków ? (*OBRÓCI SIE JYJ NA ÓSMY*)
55. Jako kowol kuje kónia ? (*TAK SAMO JAK KOBYŁE*)
56. We ftorym miesioncu ludzie zjedzom nojmniyj ,choć bez postu ? (*W LUTYM, BO NOJKRÓTSY*)
57. Ftory śwynty mo trzy ucha ? (*ŚWYNTY FLORYJON - DWA WŁOSNE I TRZECIE UPUTNIE -u wiadra na wode*)
58. Dwa syny, dwa ojce, zabyli trzy zajonce i kozdy niós po jednym. Cy to mozebne ? (*TAK, BO TO BYLI DZIADEK ,OCIEC I SYN*)
59. Cy krowa do wyncył mlyka jak skopiec ? (*ZAWSE WIYNCYŁ, BO SKOPIEC NIE DAJE MLYKA*)
60. Kielo jest śliwek na śliwce ? (*TELO SAMO CO OGONKÓW*)
61. Od ftoryk owiec jest wyncył mlyka, bióły cy cornyk ? (*OD TYK, FTORYK JEST WIYNCYŁ*)
62. Corniućkie, małućkie a wielgom kłode rusy ? (*PCHŁA*)
63. Jedzie, jedzie na zelezie, dusy ni mo duse wiezie ? (*CHŁOP NA PODKUTYM KONIU*)

64. Las biejeje, woda sie leje, muzyka gro a syćkik w dóna ni ma ?
(*STAROŠĆ*)
65. Stoi panna w oknie, ogónek jyj moknie ? (*IGŁA Z NITKOM*)
66. Štyrók braci fórt sie góni a nigdy sie nie dogóniom ? (*KOŁA U WOZU*)
67. Zielone a nie trowa, ogón mo a nie krowa ? (*CEBULA*)
68. Nie jy, nie pije a na dwie kupy (przeboccie) sro ? (*PIYŁA*)
69. Brzuk do brzucha, sierść do sierści, miyndzy nimi kólek wyirci ?
(*DWA KÓNIE i DYSEL*)
70. Pod jaki krzok chowo sie zajonc kie dysc leje ? (*POD MOKRY*).

OBJOŠNIYNIO DO NIEFTORYK ZOGODEK

- Do - 2 i 18 - Baron i na baranie oznoco struny robione z baranik jelit.
- Do - 28 - Fto dbo o porzondek w chałupie, pajyncyny ni mo, fto nie
nie dbo to jom mo wsyndyl.
- Do - 32 - miyrkoj = zmiyrzchoj.
- Do - 40 - Jak jest woda na kole i młyn "idzie", to młynorz zarobi
na wino a jak wody na kole ni ma i młyn "stoi", to trza pić wode.
- Do - 46 - hudobny = biydny
- Do - 64 - las= włosy, woda sie leje = trudności urologiczne,
w miechak = w płucak
- Do - 65 - downo baby wbijały igle z nitkom do romy okna
coby sie nie straciła, bo była jedna.

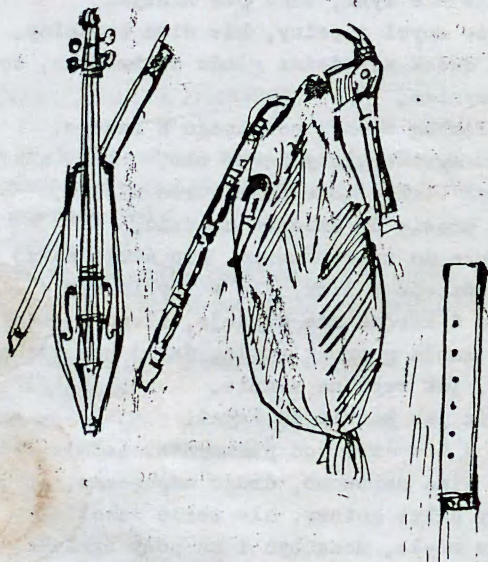

GÓRALSKIE PRZYMOWY

/wybór/

1. Na całym dziury nie sukoj.
2. Z ładnyj miski biyda sie najeść, kie je prózno.
3. Pojednemu motyka goli, drugiemu i brzytwa nie fce.
4. Kozdy ptok gaigon, co swoje gnoздо paskudzi.
5. Tyn, co nie opatrzy a kupi, to je do śmierzci głupi.
6. Jaki jeś kij wzion, takim sie podpiyroj.
7. Fto ze strachu umiyro, temu bździnami dzwoniom.
8. Komu sie nie lyni, temu sie zielyni.
9. Pies sie chyci i psiny, kie nima baraniny.
10. Kie za dudek zapaścisz głodu do brzucha, to go pote i trzoma nie wyzynies.
11. Zawdy Pombóg złoncy powolnego z roncym.
12. Ślepemu wystarczyłoby jedno oko.
13. Fto nosi torbe, tego pote torba niesie.
14. Byłbyś prawie po śmierz chodzić.
15. Nie štuka do sceci nasrać, ale štuka śniyj wylizac.
16. Miyj nadzieje w Bogu, ale w torbie syr.
17. Dobrego i karcma nie zepsuje, złego i kościół nie naprawi.
18. Włosno kwoła w proggu stoła, dalej nie śła bo sie boła.
19. Uparty, jak rzyć na sranie.
20. Pcho sie jak kosula do rzyci.
21. Lepiyj z brzyćkim pod pierzynom, jako z ładnym pod jedlinom.
22. Pырso wina darowano, drugo odpusciano, trzecio bito.
23. U wdowy chlyb gotowy, ale serce zakaliste.
24. Co komu miyłe, moze być i na poły zgniyłe.
25. Fto sie nie obziyro na zadnie koła, źle wygazduje.
26. Nie miysoj sie z płowami, bo cie świnnie zjedzom.
27. Co i po hónorze, kie pusto w kómorze.
28. Lepiyj starego dźwigać, jak młodego ścigać.
29. Biyda mo nogi a chlyb mo rogi.
30. Skompy mo pełne konty, a scodry mo puste torby.
31. Fto robi posmycki /kradnie/, tyn traci ónycki.
32. Nie za nos świat nastoż, nie za nos sie skóncy.
33. Choćbyś siedzioł w zelezie, to cie Pombóg nalezie.
34. Nie tego ptoški co o nik wiy, ino tego co ik zjy.
35. Bez ludzi do ludzi, bez świyntyk do nieba.

11-17